
СТАТТІ

DOI: 10.33398/2224-0926-2019-33/34-3/4-5-11

УДК 78.01:17.022.1:008

Зоряна Ластовецька-Соланська
<https://orcid.org/0000-0002-6606-9831>

НОТОВИДАВНИЦТВО ЯК СЕГМЕНТ МУЗИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ У ФОКУСІ СУСПІЛЬНИХ ПОТРЕБ СЬОГОДЕННЯ

Мета статті – розглянути нотовидавничу справу як один з елементів інфраструктури музичного життя України крізь призму актуальних соціокультурних потреб. *Методологія дослідження* полягає в застосуванні комплексу різних методів, серед яких вирізняє теоретичний, аналітичний, історичний та порівняльно-узагальнюючий. *Наукова новизна* полягає у вивченні впливу сучасних суспільних запитів на нотовидавничу діяльність у ракурсі музичної інфраструктури. *Висновки*. Однією зі складових інфраструктури музичного життя країни є видавничі справи, яка включає як книжкове, так і нотне забезпечення. Відзначається нагальна затребуваність в україномовних виданнях музикознавчої літератури для задоволення навчально-педагогічних потреб у закладах різних рівнів (від початкового (музичних шкіл) до ЗВО), позбавленої упереджених аксіологічних суджень. Водночас, вкрай гострим суспільним запитом залишається видання нотної літератури українських авторів, від класиків до сучасників, створення сучасних нотних хрестоматій музики різних жанрів. У зв'язку з ревіталізацією та «поверненням із забуття» багатого пласту української духовної музики, спостерігається жагуча актуальна потреба в означених нотних виданнях. Прерогативою культурної політики повинна стати державна підтримка вітчизняного нотовидання, яке, в основному, зараз відбувається за рахунок фінансування самих композиторів, виконавців чи дослідників, рідше – меценатів. Актуальною потребою сьогодення виступає створення спеціальних сайтів з нотною продукцією українських мистців минулого та сучасності в глобальній мережі Інтернет.

Ключові слова: нотовидавництво, видавничий рух, нотне видання, видавничі продукти, музична інфраструктура.

Актуальність теми дослідження. Музична інфраструктура України є нині багатовекторною розгалуженою структурою, яка формувалась впродовж тривалого часового відтинку зусиллями багатьох генерацій. Показово, що на кожному історичному витку музична інфраструктура відбивала існуючі соціально-культурні запити, віддзеркалювала розмаїті форми музичного буття. Крім музично-освітніх інституцій різних рівнів, концертних залів, філармоній, оперних театрів, Народних домів та Будинків культури, компаній звукозапису, телевізійних музичних каналів, радіостанцій тощо, одним із сегментів музичної інфраструктури є видавничий рух, а в проекції на заявлену тему розвідки – нотовидавничі справи. Причому, як й інші складові музичної інфраструктури, її можна досліджувати як у макромасштабі, на рівні країни загалом, так і в мікромасштабі, на прикладі локальних видавництв окремих міст та регіонів.

Значний інтерес викликає тема музичної інфраструктури та її окремих складових в дослідницькому просторі сьогодення, яке характеризується значними соціокультурними зрушеннями, інспірованими як новою історичною парадигмою, так і суттєвими інформаційно-технологічними й комунікаційними змінами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед нещодавніх розвідок з окресленої тематики виділяється праця «Видавничий рух в Україні: середовища, артефакти» (Львів, 2019) [2], в якій, з-поміж інших рубрик, значну дослідницьку увагу приділено темі видавничої продукції та постатям мистецького видавничого руху. Щодо питання формування інфраструктури в площині соціальної та культурної трансформації, то тут слід виокремити розвідки О. Гриджук [3], Л. Ситар [6], І. Кінаш [4], Л. Вострякова, В. Євдокименко, Н. Цимбалюк, В. Солодовник, Ю. Шпильової, Ю. Чекана та ін.

Мета статті – дослідити нотовидавничу справу в руслі музичної інфраструктури у зв'язку з актуальними соціокультурними потребами.

Виклад основного матеріалу. До 90-х років минулого століття практично у всіх містах України функціонували нотні магазини, які забезпечували потреби професіоналів та меломанів у нотному матеріалі. На даний момент, єдиний магазин «Ноти» на Хрещатику в Києві закрили, а у Львові та інших містах ноти можна придбати, в основному, в поодиноких мистецьких відділах окремих книгарень. Останніми роками, за спостереженням дослідниці Надії Зубко, під впливом «соціально-економічних, політичних, культурних, технологічних чинників відбулася трансформація видавничого ринку України. Глибокі зміни можна відстежити в типологічному, тематичному, територіальному, регіональному, жанровому та інших зрізах» [2, с. 140].

Щодо мережі Інтернет, то тут ноти продаються видавництвом «Музична Україна», причому запропонований каталог нот, враховуючи значну кількість музикантів країни різних поколінь, є більш, аніж скромним. В іншому книжковому Інтернет-магазині «Терен»¹ з-поміж книжкової продукції також містяться нотні видання (твори для фортепіано, для баяна та акордеона, нотні збірники для дітей тощо), однак, не в надто численній кількості. На риторичне питання щодо купівлі нот в сьогоденні за відсутності нотних книгарень, видавець, засновник та директор луцького видавництва «Терен» Андрій Криштальський зазначив: «Взагалі-то, це питання перебуває у площині культурного середовища нашої держави і є своєрідним «лакмусовим папірцем» для означення його рівня. Відсутність нотних книгарень – ознака того, що суспільство котиться споживацькою колією, а лівова його частка відірвана від тієї культурно-освітньої складової, що творить інтелектуальний потенціал будь-якої спільноти людей... Та й українська видавнича спільнота, ніде правди діти, займається переважно копіюванням (або ж просто скануванням) старих нотних збірників. Уся ця сфера загнана в замкнене коло наших реалій... То де ж купити ноти купці ентузіастів, яка пре сізифів камінь сучасної музичної культури, щоб не дати її вогнищу остаточно згаснути? Адже високоосвічена музична спільнота – це надзвичайно живий і чутливий організм, який постійно потребує нових ідей і нового музичного матеріалу. За свідченнями музикантів, попит на нотну літературу все-таки є, хоча книжкові мережі (скажімо, мережа книгарень «Є») поки що відмовляються на

¹ teren-lutsk.com

нього реагувати... Це жалюгідний стан справ, який не робить честі Україні і відсуває наше суспільство на маргінеси банального споживацтва» [5].

Варто зазначити, що з 1966 р. аж до 90-х років минулого століття флагманом вітчизняного нотовидавництва було київське спеціалізоване державне музичне видавництво «Музична Україна» (ISMN код видання: 979-0-707502), в якому побачили світ як численні нотні видання², так і музикознавча література різного штибу, навчальні посібники, наукові, довідкові й навчально-методичні розвідки тощо. Як зазначено на офіційному сайті, видавництво «Музична Україна» було створене на основі музичних редакцій видавництв «Мистецтво», «Радянська школа» і редакції Українського відділення видавництва «Радянський композитор» з метою «задоволення попиту організацій, художніх колективів, учбових закладів, творчих союзів, різних категорій населення на нотну, музикознавчу літературу та іншу друкарську продукцію, періодичні і неперіодичні видання»³.

Показово, що за час існування у видавництві «Музична Україна» побачило світ понад 5500 (!) книжкових і нотних видань, надрукованих на різних поліграфічних підприємствах країни⁴. Починаючи з середини 90-х років, це видавництво через брак державного фінансування та інші об'єктивні фактори суттєво згорнуло нотовидавничу діяльність, причому більшість нинішньої нотної продукції означеного видавництва є перевиданнями, доповненими чи наново відредагованими. Вкрай гострою залишається потреба й у сучасних україномовних нотних виданнях музично-теоретичного спрямування (сольфеджіо, теорія музики, гармонія, аналіз музичних форм, спеціальні нотні хрестоматії тощо).

Позитивним моментом виступає той факт, що нині в Україні функціонують спеціальні нотні фонди. Одним з найбільших є фонд музичних та нотних видань при Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського, в якому зберігаються нотні видання ще з кінця XVII ст.⁵ Завдяки електронному каталогу, який перебуває в стадії перманентного поповнення та доопрацювання, в пошукувачів є доступ до тематичних бібліографічних баз даних Відділу музичних фондів НБУВ. Науковці бібліотеки, серед яких Л. Івченко, К. Лобузін, І. Бобришева та ін., активно описують її фонди та стан формування бази електронного каталогу⁶.

Понад 100000 видань налічує Фонд нотних видань Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка (ХДНБ), який містить найбільше зібрання нот, виданих з XVIII ст. до сьогодні на Слобожанщині⁷. Нині тут відбувається рекаталогізація нотних видань, проводяться віртуальні виставки⁸ та нещодавно

² Зокрема, з музичного фольклору, вокальна, вокально-симфонічна, симфонічна (партитури і клавіри), камерно-інструментальна, сценічна музика, твори для дітей, композиції для клавійних, струнних, духових, ударних інструментів тощо.

³ <http://muzukr.com/storinka-pro-vidavnictvo-3.html>

⁴ Ibidem.

⁵ <http://www.nbuv.gov.ua/node/66>

⁶ Івченко Л., Лобузін К. Музичний фонд НБУВ: створення електронного каталогу. *Бібліографічний вісник*. N 4. Київ, 2007. С. 12–22.

⁷ <http://libenc.korolenko.kharkov.com/dokumentni-fondy/fond-notnykh-vydan-kharkivskoi-derzhavnoi-naukovo-br-biblioteki-imeni-v-h-korolenka>

⁸ <http://korolenko.kharkov.com/v-vystavky/cat.html>

видано каталог духовних нотних видань цієї бібліотеки. Іншу колекцію, зокрема, нотні видання з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, дослідили як інформаційно-освітній ресурс завідувачки секторів означеної бібліотеки Тетяна Лога й Ірина Щочкіна⁹.

Одними з перших ластівок наукового осмислення нотних фондів стали кандидатська дисертація Ірини Антонюк [1], в якій дослідниця ґрунтовно описала нотні колекції бібліотеки ЛНМА імені М. В. Лисенка, та кандидатська дисертація завідувачки відділу ЛННБ України імені В. Стефаника Ольги Осадцької, присвячена нотовидавничій справі у Галичині, Буковині, на Закарпатті та в еміграції в ХІХ – першій половині ХХ століть (Львів, 2005).

Сьогодні функціонує чимало приватних видавництв, як і видавництв при навчальних закладах (університетах, академіях тощо), в яких, з-поміж інших, друкується і нотний матеріал. Як свідчить практика, нині нотовидавничий фонд держави поповнюється нотною продукцією, в основному, з ініціативи та за особистого фінансування самих авторів музики, які самостійно знаходять шляхи для поширення власного композиторського доробку. Зокрема, мистцям доводиться займатися пошуком спонсорів видань, спеціалістів з набору нот, макетування, редакторів, дистриб'юторів, адже навіть вирішення питання реалізації нотних видань нерідко належить авторам музики.

В основному, учні музичних, мистецьких шкіл та шкіл естетичного виховання, студенти музичних навчальних закладів різних рівнів акредитації послуговуються нотами, виданими декілька десятиліть тому, у кращому випадку – новішими перевиданнями. У зв'язку з цим, постулюється потреба в оновленні музично-педагогічного нотного репертуару сучасними виданнями з якісною поліграфією, надрукованими на найновішому, високотехнологічному обладнанні.

Маркером сьогодення є вільний доступ до Інтернет ресурсів, на яких можна завантажити ноти як безкоштовно, так і платно. Водночас, констатується вкрай лімітована кількість сайтів з нотними творами українських композиторів. Ця ділянка наразі залишається відкритою і потребує активної праці та подвижницьких зусиль музикантів. Адже, за слушним висловом музикознавця Л. Шевчук-Назар, «Ідея «повного зібрання творів» далеко не нова, але жагуче актуальна для української музики й у вимірі нотовидавничої справи, і у створенні національної звукової енциклопедії, якою може скористатися світ. І кожна частинка ... стане добрим початком у процесі усвідомлення власної музичної маєтності, яку не слід ховати, натомість пропонувати її світові, сповняючи при тім так важливі для кожної культури обов'язки» [7].

У цьому контексті варто назвати британського співака українського походження Павла Гуньку, який у рамках проекту «Українські мистецькі пісні» (PUMIP) (*Ukrainian Art Songs Project*), започаткованого 2004 р., поставив за мету зібрати «світову бібліотеку» нотних джерел українських солоспівів¹⁰ та виставити їх у вільному доступі в мережі Інтернет. Позитивно, що засновник і керівник муніципального

⁹ Лога Т., Щочкіна І. Колекція «Нотні видання» з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського як інформаційно-освітній ресурс. *Вісник Книжкової палати*. № 12. Київ, 2014. С. 16–19.

¹⁰ <http://cultua.media/pavlo-gunka-ja-spvaju-jak-muzikant-aktor>

хору «Київ» Микола Гобдич ініціював видання і запис творів у царині відродження національної духовної музики, створив відкриту нотну бібліотеку хору із раритетними сакральними композиціями¹¹.

Висновки. Отже, нотовидавнича діяльність є важливою ділянкою музичної інфраструктури. Питання нотовидавничого руху, його збереження та поповнення, водночас, набуває в сьогоденні жагучої актуальності. Цей сегмент музичної інфраструктури є важливим інформаційно-освітнім ресурсом, необхідним для проведення фахової професійно-музичної діяльності. Публікація нотних видань вельми сприяє як збереженню вже існуючих нотних артефактів мистців минулого, так і популяризації творчого доробку композиторів сучасності. Нотовидавнича продукція, в руслі актуальних соціокультурних потреб, служить розвою української музичної культури, є вкрай затребуваним та важливим явищем сучасного культурно-мистецького процесу. Одним із його важливих аспектів є оновлення нотних видань актуального навчального репертуару, публікація сучасних хрестоматій музики різних жанрів, задля «відновлення музичної пам'яті української культури, ... збереження національного звукового континууму» (за Л. Шевчук-Назар) [7]. Одним із завдань сучасності є видання творів українських мистців, які існують у вигляді рукописів, були віднайдені чи раніше заборонені. Одним із показових прикладів стало видання «Романси 1920-х» Бориса Лятошинського (автор-упорядник І. Б. Савчук) (Київ-Ніжин, 2015)¹².

Поряд з цим, спостерігається гостра потреба в україномовних виданнях музикознавчої літератури для музично-освітніх закладів усіх рівнів, від початкового (музичні школи, школи естетичного виховання тощо) до музичних закладів вищої освіти (академії, інститути тощо).

Констатується потреба у виданнях творів українських авторів, як щойно створених, так і колись заборонених чи забутих (у першу чергу, це стосується сакральної музики). Сьогодні нотовидавнича продукція фінансується, в основному, самими композиторами, виконавцями чи дослідниками, рідше – спонсорами чи меценатами. Декларується гостра потреба в державній підтримці цього процесу, створенні цільових програм та грантів.

Водночас, нині спостерігається нова цифрова парадигма отримання інформації та знань, зокрема і музичних. Як наслідок, в умовах сучасної інформаційної культури все більш важливу нішу займає отримання нотної продукції завдяки глобальній мережі Інтернет. У зв'язку з цим, суспільною потребою виступає створення навчальних ресурсів, у порталах яких окреме місце займала б нотна продукція українських мистців минулого та сучасності, оскільки нотні видання зарубіжних авторів достатньо широко представлені для споживачів як у вільному, так і платному доступі. Отже, на сучасному етапі інформаційної трансформації спеціалізовані нотні сайти з презентованим творчим доробком вітчизняних мистців ще чекають своїх розробників та сподвижників.

¹¹ <https://parafia.org.ua/noty/dzherela-notnyx-tekstiv/kataloh-byiblioteky-horu-kyjiv/>

¹² http://www.mari.kiev.ua/sites/default/files/inline-images/pdfs/Lyatoshinsky-Romances-20x--text_some_pages.pdf

Таким чином, питання створення нотовидавничого менеджменту в умовах нової соціокультурної та цифрової реальності видається багатообіцяючим та перспективним, покликаним як забезпечити споживачів якісною нотною продукцією, так і сприяти збереженню «комунікаційної тяглості» (за О. Стадник) між різними генераціями музикантів.

Література

1. Антонюк І. М. Нотні колекції бібліотеки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка у світлі історико-культурного процесу краю: дис. ... канд. мистецтвознав.: 17.00.03 / ЛНМА ім. М. В. Лисенка. Львів, 2008. 180 с.
2. Видавничий рух в Україні: середовища, артефакти. Львів, 2019. 240 с.
3. Гридчук О. Пріоритети культурної політики на сучасному етапі суспільної трансформації. *Науковий вісник НЛТУ України*. Том 17. Вип. 6 Львів, 2007. С. 296–307. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/17_6/296_Grydzuk_17_6.pdf (дата звернення: 20.12.2019).
4. Кінаш І. Особливості розвитку інфраструктури культури України: аналітичний аспект. *Проблеми економіки*. № 1. Київ, 2013. С. 316–320.
5. Криштальський А. Де купити ноти за відсутності нотних книгарень? *Видавництво «Терен»*. URL: <http://teren-lutsk.com/blog> (дата звернення: 21.12.2019).
6. Ситар Л. Стратегічні орієнтири і напрями розвитку інфраструктури сфери культури: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.07. ПВнЗ «Львівський ун-т бізнесу та права». Львів, 2012. 20 с.
7. Шевчук-Назар Л. У Львові вийшов диск оцифрованих записів симфонічних творів Станіслава Людкевича. *ZAXID.NET*. 18.12.2019. URL: https://zaxid.net/u_lvovi_viyshov_disk_otsifrovanih_zapisiv_simfonichnih_tvoriv_stanislava_lyudkevicha_n1494850 (дата звернення: 19.12.2019).

References

1. Antonyuk, I. (2008). Music collections of Library of the Mykola Lysenko Lviv National Academy of Music in the light of the historical and cultural process of the region. PhD diss. (art criticism: 17.00.03). The Mykola Lysenko Lviv National Academy of Music. Lviv, 180 p. [in Ukrainian].
2. Hrydzhuk, O. (2007). Priorities of cultural policy at the present stage of social transformation. *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. Volume 17. Issue 6. Lviv. P. 296–307. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlut/17_6/296_Grydzuk_17_6.pdf [Accessed 20 December 2019] [in Ukrainian].
3. Kinash, I. (2013). Features of the development of cultural infrastructure of Ukraine: analytical aspect. *The Problems of Economy*. № 1. Kyiv. P. 316–320 [in Ukrainian].
4. Kryshchalskyi, A. Where can we buy music notes in the absence of music bookstores? «*Teren*» Publishing House. [online] URL: <http://teren-lutsk.com/blog> [Accessed 21 December 2019]. [in Ukrainian].
5. Publishing Movement in Ukraine: Environments, Artifacts. (2019). Lviv. [in Ukrainian].
6. Shevchuk-Nazar, L. (2019). A disc of digitized recordings of Stanislav Lyudkevych's symphonic works has been released in Lviv. *ZAXID.NET*. 12.18.2019. [online] URL: https://zaxid.net/u_lvovi_viyshov_disk_otsifrovanih_zapisiv_simfonichnih_tvoriv_stanislava_lyudkevicha_n1494850 [Accessed 19 December 2019] [in Ukrainian].
7. Sytar, L. (2012). Strategic guidelines and directions for the development of cultural infrastructure. Abstract of Ph.D. Dissertation (Cand. of econom. sciences: 08. 00. 07). Lviv University of Business and Law. Lviv. 20 p. [in Ukrainian].

Zoryana Lastovetska-Solanska. Music publishing as a segment of musical infrastructure of Ukraine in the focus of modern public needs.

The purpose of the article is to consider the note publishing movement as one of the elements of the infrastructure of musical life of Ukraine through the prism of actual socio- and cultural needs. **The methodology** of the article consists in applying of different methods, such as theoretical, analytical, historical and comparative generalizing approaches. **The scientific novelty** is connected with the studying of the impact of contemporary public inquiries on the note publishing movement in the perspective of musical infrastructure. **Conclusions.** One of the components of the musical infrastructure is publishing, which includes both book and note publishing. There is an actual need in Ukrainian-language editions of musicology literature to satisfy educational and pedagogical needs at different levels (from elementary (musical schools) to the institutions of higher education. This up-to-date music literature should be rid of ideological stamps and clichés. At the same time, the very actual public need is the publication of musical literature of Ukrainian authors, from the classics to the contemporaries, the creation of modern music anthologies of different genres, for the purpose of «restoring the musical memory of Ukrainian culture, ... preserving the national sound continuum» (after L. Shevchuk-Nazar). In connection with the revitalization and the «return from oblivion» of the rich layer of Ukrainian spiritual music, an important need for the noted musical editions is observed. The prerogative of cultural policy should be the state support of the national music publishing company, which is now largely due to the enthusiasm of the composers themselves, some performers and researchers. Currently there are many private publishing houses, as well as publishing houses at educational institutions (universities, academies etc.). The marker of nowadays is free access to Internet resources, so users have free access to downloadable music sites.

Key words: note publishing, publishing movement, sheet music, publishing products, musical infrastructure.

